

V. НАУКОВИЙ ЗАХІД

DOI 10.33294/2523-4234-2026-36-1-356-363
УДК 811.161.2'373.2'373.46:069.01](477.86-2)(091)
ORCID 0000-0001-9396-8608
ISSN 2523-4234

Іванна Фецко

Мовна топографія музейного простору Івано-Франківщини: лексико-тематичний вимір

20 січня 2026 р. у Львівському музеї історії релігії (далі – ЛМІР) відбувся науковий семінар “Лінгвістична мапа музейного простору Івано-Франківщини: лексико-тематичний аналіз назв музейних закладів”, співорганізаторами якого є відділи нової історії України, української літератури Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України та Львівський музей історії релігії. Організувала та модерувала захід докторка історичних наук, завідувачка відділу нової історії України та в. о. завідувачки відділом Інституту релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії Ірина Орлевич.

У доповіді кандидат філологічних наук, доцент кафедри українського прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка Іванна Фецко порушила проблему мовної репрезентації музейного простору Івано-Франківщини крізь призму назв музейних закладів.

Доповідачка зазначила, що культурна спадщина – це сукупність успадкованих від попередніх поколінь цінностей, матеріальних і духовних надбань, що відображають їхню історію, традиції, побут і світогляд та допомагають нащадкам усвідомити власну ідентичність, культурну належність і систему цінностей (Карпюк, 2024, с. 68). Вагому роль у процесі національної ідентифікації відіграють музеї – осередки культурно-історичної спадщини, які сприяють утвердженню української нації як самодостатньої складової світової цивілізованої спільноти (Сошнікова, 2012, с. 109). Відповідно до Закону України “Про музеї та музейну справу”, музей визначено як науково-дослідний і культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів і колекцій із науковою та освітньою метою, а також для залучення громадян до надбань національної й світової культурної спадщини (Закон України). У

Організатори семінару (справа наліво) Ірина Орлевич та Іванна Фецько

глобалізованому суспільстві музей постає як поліфункціональний заклад, що формує уявлення про минуле й сучасність, інтерпретує їх відповідно до цінностей певного соціуму та закладає підґрунтя фундаментальних світоглядних орієнтирів (Зуєвич, 2022, с. 353). Відтак одна з головних місій музею полягає в генеруванні культури теперішнього й майбутнього на основі збереження й актуалізації історичної спадщини (Денисюк, 2016, с. 39). Музей є не лише сховищем експонатів, а й комунікативним явищем, що потребує власної мовної репрезентації та фахового термінового позначення.

Івано-Франківщина характеризується значною кількістю музейних закладів, які репрезентують історичну пам'ять, матеріальну й нематеріальну культуру регіону. Назви цих установ функціонують не лише як *найменування соціальних інституцій*, а

й як *специфічні лексико-термінні одиниці*, що відображають тематичну спрямованість, профіль діяльності та належність до певної музейної категорії. Назви музейних закладів (красназавчих, меморіальних, профільних) мають термінологічний вимір, оскільки їхня форма й семантика репрезентують сукупність професійних знань, властивих музейній сфері. Назви музейних закладів Івано-Франківщини як терміноодиниці виконують подвійну функцію: ідентифікаційну – позначають конкретний музей як культурну установу, та термінологічну – представляють профіль музейної діяльності через спеціалізовані компоненти (красназавчий, меморіальний, музей мистецтв тощо).

Усвідомлення ролі музейних закладів у збереженні та популяризації культурної спадщини регіону зумовлює необхідність їхнього системного мовознавчого осмислення. Особливу увагу в цьому контексті привертають найменування музеїв, які функціонують не лише як ідентифікаційні одиниці, а й як знакові мовні структури з виразним інформаційним та культурно-семантичним потенціалом. Аналіз лексичного наповнення назв музеїв Івано-Франківщини засвідчує їхню семантичну різnorodність та багатокомпонентність. У структурі таких найменувань поєднуються загальнонаукові, культурологічні, історичні, мистецтвознавчі й етнографічні лексеми, а також власні назви, пов’язані з антропонімами, топонімами та етніміями. Це свідчить про складну номінативну природу музейних назв і потребу їхнього упорядкування за доміантними смисловими ознаками. Назви музейних закладів Івано-Франківської області репрезентують багатовимірний культурний простір регіону та відзначаються значною типологічною різnorodністю. З огляду на це доцільним є їхнє комплексне групування за кількома класифікаційними ознаками, що дає змогу виявити закономірності номінації та функціонування музейних інституцій у регіоні.

1. За **профільною ознакою** в назвах музейних закладів чітко виокремлюємо такі лексико-тематичні групи:

а) **історичні музеї**, у назвах яких домінують лексеми *історія, визвольна боротьба, змагання, підпілля, депортації. Меморіальний комплекс “Дем’янів лаз”* (м. Івано-Франківськ), *Музей історії Давнього Галича* (Івано-Франківський р-н), *Музей визвольних змагань Галицького району* (Івано-Франківський р-н), *Карпатський крайовий музей визвольних змагань* (Надвірнянський р-н), *Музей “Борцям за волю України”* (м. Городенка, Коломийський р-н), *Музей “Борцям за волю України”* (с. Копачинці, Коломийський р-н), *Музей історії села та визвольних змагань ім. Р. Шухевича* (Коломийський р-н) та ін.;

б) **красназавчі музеї**, що поєднують історичний, культурний і природний компоненти та маркуються лексемами *красназавчий, край, регіон, земля. Івано-Франківський краєзнавчий музей* (м. Івано-Франківськ), *Регіональний історико-краєзнавчий музей Гуцульщини* (Верховинський р-н), *Історико-краєзнавчий музей с. Букачівці* (Івано-Франківський р-н), *Народний краєзнавчий музей ім. Ю. Целевича* (Івано-Франківський р-н), *Долинський краєзнавчий музей Т. і О. Антоновичів “Бойківщина”* (Калуський р-н), *Краєзнавчий музей ім. З. Красівського* (Калуський р-н), *Городенківський краєзнавчий музей “Покуття”* (Коломийський р-н), *Кутський краєзнавчий музей* (Косівський р-н), *Історико-краєзнавчий музей с. Добротів* (Надвірнянський р-н) та ін.;

в) **етнографічні музеї**, у назвах яких актуалізовано лексеми *етнографія, побут, традиції, старожитності, Гуцульщина, Бойківщина, Покуття: Музей побуту та етнографії західного регіону* (м. Івано-Франківськ), *Верховинський музей книги про гуцулів і Гуцульщину* (Верховинський р-н), *Музей “Гуцульська гражда”* (Верховинський р-н), *Музей гуцульської вишивки* (Верховинський р-н), *Музей гуцульської магії* (Верховинський р-н), *Музей ліжникарства у Верховині* (Верховинський р-н), *Музей етнографії та побуту м. Тлумач* (Івано-Франківський р-н), *Музей вівчарства* (Косівський р-н), *Музей звичаєвої символіки Гуцульщини* (Надвірнянський р-н), *Музей-світлиця “Гуцульщина”* (Надвірнянський р-н) та ін.;

г) **мистецькі музеї** репрезентовані назвами з компонентами *мистецтво, галерея, художній, скульптура, кераміка: Музей мистецтв Прикарпаття* (м. Івано-Франківськ), *Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини і Покуття ім. Й. Кобринського* (Коломийський р-н), *Музей народного мистецтва Гуцульщини* (Косівський р-н), *Музей гуцульського мистецтва родини Корнелюків* (Косівський р-н), *Музей скульптора М. Бринського* (Калуський р-н), *Художньо-меморіальний музей В. Касіяна* (Коломийський р-н), *Музей-майстерня І. Грималюка* (Косівський р-н), *Музей-майстерня ліжникарства та старожитностей сім'ї Кіщуків* (Косівський р-н) та ін.;

г) у назвах **літературних та меморіальних музеїв** фігурують антропоніми письменників і лексеми *кімната-музей, літературний, меморіальний, письменник, поет тощо*, що засвідчують персоніфікований характер музейної номінації: *Літературний музей Прикарпаття* (м. Івано-Франківськ), *Літературно-меморіальний музей І. Франка с. Криворівня* (Верховинський р-н), *Меморіальний музей М. Грушевського* (Верховинський р-н), *Музей-школа ім. Т. Кисілевського* (Верховинський р-н), *Меморіальний музей-садиба М. Угриня-Безгрішного* (Івано-Франківський р-н), *Музей Н. Кобринської* (Калуський р-н), *Музей-оселя родини І. Франка* (Калуський р-н), *Літературний музей ім. Мирослава Ірчана* (Коломийський р-н), *Художньо-меморіальний музей В. Касіяна* (Коломийський р-н), *Музей Т. Мельничука* (Косівський р-н) та ін.;

д) у назвах **технічних та галузевих музеїв** зафіксовано лексеми *медицина, газ, електрифікація, промисловість, служба, спорт, транспорт: Анатомічний музей Івано-Франківського національного медичного університету* (м. Івано-Франківськ), *Геологічний музей Івано-Франківського НТУ нафти і газу* (м. Івано-Франківськ), *Музей електрифікації Прикарпаття* (м. Івано-Франківськ), *Музей споживчої кооперації Івано-Франківщини* (м. Івано-Франківськ), *Музей клубу “Ураган”* (м. Івано-Франківськ), *Музей трудової слави цементно-шиферного комбінату* (Івано-Франківський р-н), *Музей трудової слави ЗАТ “Лукор” і ТОВ “КАРПАТНАФТОХІМ”* (Калуський р-н) та ін.;

е) **специфічні музеї**, що вирізняються нестандартною формою організації музейного простору та оригінальною номінацією: *Музей “Гуцульська гражда”* (Верховинський р-н), *Хата-музей кінофільму “Тіні забутих предків”* (Верховинський р-н), *Парк-музей “Карпати в мініатюрі”* (Надвірнянський р-н), *Перевернутий будинок* (Надвірнянський р-н).

2. За **типом власності** виділяємо такі групи назв музеїв:

а) **назви державних музеїв**. Для цієї групи характерна наявність у структурі назв **інституційних маркерів державної приналежності**, що сигналізують про офіційний статус закладу та його функціонування в системі загальнодержавної або академічної освіти й культури. У назвах чітко репрезентовані компоненти *національний, державний, обласний*, а також найменування закладів вищої освіти чи установ загальнонаціонального значення. До цієї групи належать, зокрема: *Анатомічний музей Івано-Франківського національного медичного університету* (м. Івано-Франківськ), *Івано-Франківський краєзнавчий музей* (м. Івано-Франківськ), *Музей мистецтв Прикарпаття* (м. Івано-Франківськ), *Музей писанкового розпису* (Коломийський р-н) та ін. Зазначені назви засвідчують нормативність, офіційність і стабільність номінації, а також інтегрованість музейних закладів у державний культурно-освітній простір;

б) **назви комунальних музеїв** формуються з використанням **топонімних та адміністративно-територіальних маркерів**, що вказують на підпорядкування органам місцевого самоврядування. У структурі таких номінацій домінують назви міст, сіл, районів, а також локальні історико-культурні реалії, що підкреслюють регіональну ідентичність музею: *Івано-Франківський історико-меморіальний музей О. Довбуша* (м. Івано-Франківськ), *Регіональний історико-краєзнавчий музей Гуцульщини* (Верховинський р-н), *Музей історії міста Болехова ім. Р. Скворія* (Калуський р-н) та ін. У таких назвах зафіксовано тісний зв'язок музейної номінації з локальним історичним, культурним і меморіальним простором;

в) **назви приватних музеїв**. Для назв приватних музеїв характерні **антропомічні компоненти**, родинні номінації, а також **метафоричні, експресивні чи комерційно орієнтовані назви**, що відображають індивідуальну ініціативу власника та суб'єктивний характер найменування: *Родинний музей кераміки В. Стрипка* (Косівський р-н), *Музей-сироварня “Хата-стая”* (Верховинський р-н), *Музей “Штопори”* (Верховинський р-н), *Перевернутий будинок* (Надвірнянський р-н), *Музей воскових фігур Oscar* (Надвірнянський р-н). У таких назвах домінує персоналізований і креативний принцип номінації.

3. За **формою власності** розмежовуємо:

а) **назви музеїв державної форми власності**. Для назв музеїв державної форми власності характерна **інституційна прозорість і нормативність номінації**, що реалізується через включення до структури одиниці повних офіційних назв закладів вищої освіти або великих музейних комплексів. Такі назви чітко фіксують адміністративну належність і державний статус установи, уникаючи метафоричності чи експресивності: *Анатомічний музей Івано-Франківського національного медичного університету* (м. Івано-Франківськ), *Геологічний музей Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу* (м. Івано-Франківськ). Номінації цього типу виконують передусім ідентифікаційну та інформаційну функції, забезпечуючи однозначність сприйняття назви.

б) **назви музеїв недержавної форми власності**. Назви музеїв недержавної форми власності відзначаються **значною номінативною варіативністю** та відоб-

ражають приватну, громадську або родинну ініціативу. У їхній структурі активно використовуються **родинні маркери, антропоніми, професійні та тематичні компоненти**, а також метафоричні й експресивні найменування, спрямовані на привернення уваги відвідувача: *Етнографічний музей старожитностей Гуцульщини* (Верховинський р-н), *Музей “Галерія традицій і обрядів”* (Верховинський р-н), *Музей “Лісова скульптура”* (Косівський р-н), *Музей гуцульських старожитностей Б. Петричука* (Косівський р-н), *Музей-майстерня ліжникарства та старожитностей сім’ї Кіщуків* (Косівський р-н). У таких назвах домінують персоналізований, тематичний і креативний принципи номінації.

У дослідженні терміни *тип власності* та *форма власності* вживаємо не як синоніми, а як такі, що відображають різні аспекти класифікації музейних закладів. Під *типом власності* розуміємо адміністративно-інституційну належність музею (державний, комунальний, приватний), що фіксується в назві через відповідні інституційні або локальні маркери. *Форма власності* позначає юридично-правовий статус музейної установи (державна / недержавна), який зумовлює характер управління та функціонування музею.

4. За **підпорядкуванням** виокремлюємо:

а) назви музеїв загальнодержавного підпорядкування, які апелюють до подій, місць і постатей загальнонаціонального значення, що формують колективну історичну пам’ять українського народу. У їхній структурі домінують **меморіальні маркери**, символічно навантажені топоніми та оніми, які мають усталений загальнодержавний статус: *Меморіальний комплекс “Дем’янів Лаз”* та *Музей Небесної Сотні* (м. Івано-Франківськ);

б) назви музеїв обласного підпорядкування, які містять інституційні та ідеологічно марковані компоненти, що засвідчують їхній статус як обласних культурних установ або філій таких інституцій. У структурі назв часто з’являються антропоніми загальнонаціонального значення та номінації, пов’язані з регіональною історією: *Музей визвольної боротьби ім. С. Бандери* (м. Івано-Франківськ), *Музей мистецтв Прикарпаття* (м. Івано-Франківськ). Такі назви поєднують регіональну локалізацію з ширшим, надлокальним історико-культурним контекстом;

в) назви районних і локальних музеїв, у яких домінують топонімні компоненти населених пунктів, а також родові номінації *історико-краєзнавчий музей, музей історії села / міста*: *Історико-краєзнавчий музей с. Букачівці* (Івано-Франківський р-н), *Музей історії с. Бортники* (Івано-Франківський р-н), *Історико-краєзнавчий музей с. Космач* (Косівський р-н). Такі назви мають чітко виражену локалізувальну функцію та спрямовані на збереження й репрезентацію мікроісторії окремих громад.

5. За **основними функціями** виокремлюємо:

а) назви музеїв із науково-освітньою функцією, у структурі яких домінують терміни, що позначають галузь знань (*анатомія, геологія, історія*), а також повні офіційні назви закладів вищої освіти, при яких функціонують музеї. До цієї групи належать: *Анатомічний музей Івано-Франківського національного медичного університету* (м. Івано-Франківськ), *Геологічний музей Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу* (м. Івано-Франківськ) та ін. Такі назви мають

переважно інформативно-номінативний характер і чітко вказують на дидактичне призначення музейного простору;

б) назви музеїв із науково-дослідною функцією, що вирізняються семантичною насиченістю та предметною конкретизацією, оскільки безпосередньо вказують на об’єкт і напрям дослідження. До цієї групи належать: історико-археологічні та історико-краєзнавчі музеї, назви яких фіксують просторову й хронологічну прив’язаність наукових студій: *Музей історії Давнього Галича* (Івано-Франківський р-н), *Регіональний історико-краєзнавчий музей Гуцульщини* (Верховинський р-н), *Музей історії м. Коломиї* (Коломийський р-н). Окрему підгрупу становлять етнографічні та культурологічні музеї, у назвах яких акцентовано на дослідженні традиційної культури та нематеріальної спадщини: *Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини і Покуття ім. Й. Кобринського* (Коломийський р-н), *Музей гуцульської вишивки* (Верховинський р-н), *Музей ліжникарства у Верховині* (Верховинський р-н). Спеціалізовані музеї з чітко окресленою науковою домінантою представлені назвами, що прямо називають предмет дослідження: *Музей природи печеніжинського лісництва* (Коломийський р-н), *Яремчанський музей етнографії та екології карпатського краю* (Надвірнянський р-н) тощо. Такі назви виконують насамперед науково-ідентифікаційну функцію;

в) назви музеїв із культурно-просвітницькою функцією, що характеризуються високим символічним і ціннісним навантаженням та орієнтацією на формування історичної пам’яті й культурної ідентичності. У їхній структурі активно використовуються антропоніми, символічні лексеми та метафоричні образи. До цієї групи належать: *Музей народної шани Т. Шевченка* (м. Івано-Франківськ) – популяризація національної культурної спадщини, *Музей Небесної Сотні* (м. Івано-Франківськ) – формування громадянської та історичної пам’яті, *Музей визвольної боротьби ім. С. Бандери* (м. Івано-Франківськ) – національно-патріотичне виховання тощо. Такі назви поєднують інформативну та емоційно-експресивну функції, орієнтуючись на широке коло відвідувачів.

Варто зауважити, що окремі музейні заклади можуть одночасно належати до кількох класифікаційних груп, що зумовлено багатofункційністю сучасного музею, поєднанням різних форм власності, підпорядкування, функційного призначення та специфіки експозиційної організації.

Проведена лексико-тематична класифікація назв музейних закладів Івано-Франківщини засвідчує їхню системність, семантичну вмотивованість і тісний зв’язок із культурно-історичним простором регіону. Назви музеїв постають не випадковими номінативними одиницями, а складними мовними структурами, у яких відображено профіль установи, форму власності, рівень підпорядкування, функційне призначення та специфіку організації експозиції. Кількісна перевага краєзнавчих, етнографічних і літературно-меморіальних найменувань свідчить про домінування ідентифікаційної, культурно-пам’ятцевої та просвітницької функцій музейного простору краю. Водночас наявність технічних, спеціалізованих та експериментальних музеїв відображає динамічний розвиток сучасних музейних практик і розширення тематичного спектра музейної номінації. Комплексний лексико-тематичний підхід дає змогу виявити закономірності номінативних стратегій, простежити пріоритетні напрями репрезентації культурної

спадщини та розглядати сукупність назв музеїв Івано-Франківщини як цілісну мовну модель осмислення й презентації історико-культурного ландшафту регіону.

1. Денисюк, Ж. З. (2016). Музеї як інститути соціальної пам'яті в умовах глобалізованого суспільства. В *Музеї та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.*, 39–40. Київ: НАКККіМ.

2. Закон України “Про музеї та музейну справу”: чинне законодавство України від 29.06.1995 № 249/95-ВР (зі змінами і доповненнями). (1995, 29 червня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80>

3. Зуєвич, О. (2022). Захист музейної спадщини у реаліях сьогодення. В *Музейна педагогіка в умовах воєнного стану: зб. матеріалів Міжнар. круглого столу, м. Київ, 26 травня 2022 р.*, 353–356.

4. Карпюк, З. (2014). Значення музейної комунікації у поширенні й інтерпретації культурної спадщини України. В *Діалог між культурами: цінності, принципи, перспективи: матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Острог, 08 листопада 2024 р.)*, 68–72.

5. Сошнікова, О. М. (2012). Музей як інститут соціальної пам'яті в умовах інформаційного суспільства. В *Традиційна культура в умовах глобалізації: культурна ідентифікація та інформаційне суспільство: матеріали наук.-практ. конф. (18–19 травня 2012 року)*. Харків, 109–112.

References

1. Denysiuk, Zh. Z. (2016). Muzei yak instytuty sotsialnoi pam'iaty v umovakh hlobalizovanoho suspilstva. In *Muzei ta restavratsiia u konteksti zberezhenia kulturnoi spadshchyny: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf.*, 39–40. Kyiv: NAKKKiM (in Ukrainian).

2. Zakon Ukrainy “Pro muzei ta muzeinu spravu”: chynne zakonodavstvo Ukrainy vid 29.06.1995 № 249/95-VR (zi zminamy i dopovnenniamy). (1995, Cherven 29). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80> (in Ukrainian).

3. Zuiievych, O. (2022). Zakhyst muzeinoi spadshchyny u realiakh sohodennia. In *Muzeina pedahohika v umovakh voiennoho stanu: zb. materialiv Mizhnar. kruhloho stolu, m. Kyiv, 26 travnia 2022 r.*, 353–356 (in Ukrainian).

4. Karpiuk, Z. (2014). Znachennia muzeinoi komunikatsii u poshyrenni y interpretatsii kulturnoi spadshchyny Ukrainy. In *Dialoh mizh kulturamy: tsinnosti, pryntsyry, perspektyvy: materialy Mizhnar. nauk. konf. (m. Ostroh, 08 lystopada 2024 r.)*, 68–72 (in Ukrainian).

5. Soshnikova, O. M. (2012). Muzei yak instytut sotsialnoi pam'iaty v umovakh informatsiinoho suspilstva. In *Tradytsiina kultura v umovakh hlobalizatsii: kulturna identyfikatsiia ta informatsiine suspilstvo: materialy nauk.-prakt. konf. (18–19 travnia 2012 roku)*. Kharkiv, 109–112 (in Ukrainian).

ім. В. Стефаніка у Львові. Таким чином, творча спадщина надсянського дяка на сьогодні представлена трьома згаданими рукописами.

*Стаття: надійшла до редакції 16.02.2026
прийнята до друку після рецензування 27.02.2026
опублікована (оприлюднена) 29.05.2026*

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).